



Ragnhild Bakke Waale
NORSK START 8-10

JUL I NORGE

CAPPELEN DAMM

JUL I NORGE

Julepynt Juleferie Julelys
Julegaver Julekrybbe Julefrokost
Julegudstjeneste Julestjerne Julebord
Julehandel Juleblomster Julemat
Juleklær Juletre

Jul

Jul feires i desember – på den mørkeste tiden av året her i landet. Før jul pynter mange med lys, hjerter, stjerner, nisser, engler og juletrær – både hjemme, i hager, i gater og i butikker.

I Norge er 24. desember den viktigste dagen i julen. Dagen heter julaften. Dagen før heter lille julaften. På julaften er de fleste i en familie sammen, og alle pynter seg med pene klær. De går rundt juletreet mens de synger julesanger, de spiser god mat og gir hverandre gaver. Før julemiddagen går mange i kirken for å synge julesanger og høre juleevangeliet. Juleevangeliet forteller om Jesu fødsel. Jul er en tid for å være sammen med familie og venner. Det er juleferie for både barn og voksne, og god tid til å gjøre mye hyggelig sammen og å spise sammen.

Julen er en kristen høytid til minne om at Jesus ble født. Derfor er det mange gudstjenester i kirkene i julen. I noen kirker er det flere gudstjenester på julaften for at alle som kommer, skal få plass.



Mange gir penger og gaver til glede for dem som trenger det.

• Hva vet du om jul?



Julegate

Advent

Tiden før jul heter advent. Ordet advent betyr komme, og det er Jesus som skal komme. Advent varer i fire uker, det vil si at det er fire adventssøndager før julaften. Derfor er det mange som pynter med fire lys i adventstiden og tenner ett lys for hver søndag fram til jul.

For hvert lys som tennes, leser mange et vers i diktet «Advent» av Inger Hagerup:

Første søndag i advent:

Så tenner vi ett lys i kveld.
Vi tenner det for glede.
Det står og skinner for seg selv
og oss som er til stede.
Så tenner vi ett lys i kveld.
Vi tenner det for glede.

Tredje søndag i advent:

Så tenner vi tre lys i kveld,
for lengsel, håp og glede.
De står og skinner for seg selv
og oss som er til stede.
Så tenner vi tre lys i kveld,
for lengsel, håp og glede.

Andre søndag i advent:

Så tenner vi to lys i kveld,
to lys for håp og glede.
De står og skinner for seg selv
og oss som er til stede.
Så tenner vi to lys i kveld,
to lys for håp og glede.

Fjerde søndag i advent:

Vi tenner fire lys i kveld,
og lar dem brenne ned, -
for lengsel, glede, håp og fred,
men mest allikevel for fred
på denne lille jord,
hvor menneskene bor.



Adventskalender



Adventskrans



Fra en gudstjeneste i advents-
tiden. Lilla er adventstidens farge.
Hvor finner du noe med lilla her?



- Hvilke julesanger har du hørt? Hva handler de om?

Noen har også en egen adventskalender. Da får barn og ungdom små overraskelser i adventstiden fra 1. desember og fram til julaften 24. desember. Andre har en kalender der de skal gi noe til noen, eller at familien skal gjøre noe sammen.

Det finnes mange sanger og fortellinger som handler om jul og alt som skjer i adventstiden. På skolene og i barnehagene synger de julesanger og hører julefortellinger.

I kirkene er det mange konserter i adventstiden. Folk kommer til kirken for å høre og å synge nye og gamle julesanger.

Det har blitt en tradisjon at mange artister holder konserter i kirker i desember. En tradisjon er noe folk gjør på samme måte mange ganger.

En *overraskelse* er en hendelse som er uventet.

En *artist* er en kunstner, for eksempel en sanger eller en musiker.



Hos noen er det vanlig at en i familien kler seg ut som julenisse og kommer med gaver til barna på julaften.

- Hva vet du om julenissen?
- Hva heter julenissen på andre språk?

Å *forfølge* betyr følge etter, plage, gjøre noe vondt mot, fange eller drepe.

En *martyr* er en person som dør for troen sin.

En *helgen* er en hellig person.

Bakst er alt som vi kan bake, for eksempel brød, boller eller kaker.



Mange spiser lussekatter på Lucia-dagen. Det er søt bakst, nesten som boller.

- Hva vet du om Lucia?

Julenissen

Det er vanlig å pynte med julenisser til jul. Det er mange forskjellige forklaringer på hvorfor julenissen har blitt så populær. En forklaring er fra rundt år 300 i Lille-Asia. Der levde det en biskop som het Nikolas. En biskop er en leder for flere prester i kirken. Nikolas var snill, hjalp de som hadde det vanskelig, og ga penger til fattige. En gang ga han penger til tre fattige søstre slik at de kunne gifte seg. Han kastet penger ned i pipa på huset der de bodde. Nikolas døde 6. desember. Derfor er denne dagen kalt Sankt Nikolas-dagen. I noen land er det tradisjon å gi hverandre gaver denne dagen.

Luciadagen

13. desember blir kalt Luciadagen. Tidligere trodde folk at natten før 13. desember var den lengste og mørkeste natten i hele året. På 300-tallet levde det ei jente på Sicilia som het Lucia. Navnet hennes betyr lys. Hun var kristen og hjalp fattige mennesker, men hun ble forfulgt og til slutt drept. Hun ble sett på som en martyr, og ble gjort til en helgen.

Barnehager og skoler feirer Lucia-dagen med at barna har på seg hvite klær, har lys på hodet og i hendene. De synger om en mørk natt som får lys av Sankta Lucia.





Juletre og julehjerter

Det er tradisjon å ha et juletre hjemme i stua. Dette ble vanlig i norske hjem fra begynnelsen av 1900-tallet, men noen hadde juletre inne i stua allerede på midten av 1800-tallet. Skikken kom fra Danmark og Tyskland. De fleste bruker et grantre, mens andre har et furutre. Det blir pyntet med lys, kuler i mange farger, papirkurver, flagg og engler. I toppen av juletreet er det ofte en stjerne. På julaften ligger det gaver under treet. De blir delt ut til familien som er sammen om kvelden. Noen går rundt juletreet mens de holder hverandre i hendene og synger julesanger.

Det er vanlig å pynte med hjerter til jul. Hjertene kan være lilla i advent og røde til jul. Noen har også hvite hjerter eller hjerter av sølv eller gull. Et hjerte forteller oss om kjærlighet. Det kan være kjærlighet og vennskap i familien eller i forhold til andre vi er glade i. Et hjerte i julen kan også fortelle om Guds kjærlighet til menneskene.

Skikk betyr vane, noe man pleier å bruke eller å gjøre. En tradisjon.





Julekrybbe

Det fins mange ulike julekrybber, store og små, ute og inne. Der er det figurer av Jesus-barnet, Maria, Josef, gjeterne og sauer. Det er fordi Bibelen forteller om disse i juleevangeliet.

Bibelen forteller at Maria en dag fikk besøk av engelen Gabriel. Maria var rundt 15 år og bodde i Nasaret, en liten landsby i Galilea i Midt-Østen. Engelen fortalte at Maria skulle få et barn uten å være sammen med en mann. Barnet skulle hete Jesus. Navnet betyr frelser. Jesus var både Guds sønn og Marias sønn. Maria var forlovet med Josef, og de giftet seg.

En dag bestemte keiseren i Romerriket at alle som bodde der, skulle telles. De måtte telles i den byen slekten var fra. Josefs slekt var fra Betlehem, så Maria og Josef dro dit. Det var en lang reise, flere dager å gå. Kanskje hadde Maria et esel å sitte på. Da de kom fram, var alle hus fulle av folk som også skulle telles. Derfor overnattet de et sted sammen med dyr, kanskje var det i en stall. Der fødte Maria Jesus. Hun stelte han og la han i en krybbe.

Noen gjeterne passet sauer utenfor Betlehem på den tiden. Det var natt, mennesker og dyr sov. Da kom det plutselig engler til gjeterne. Natten ble fylt av lys, glede, sang og mange engler. Englene fortalte om at Jesus var født. Gjeterne dro av gårde og fant Maria, Josef og Jesus-barnet. De fortalte om alt det de hadde sett og hørt.

En *keiser* er et statsoverhode, ofte for et stort område med flere konger under seg.

En *slekt* er alle som tilhører en familie.

En *stall* er en bygning hvor hester eller andre dyr bor.

En *krybbe* er en kasse som dyr får maten sin i.

En *gjeter* er en som passer sauer eller andre dyr.

- Hva vet du om Jesus?

Julestjerner og engler

Bibelen forteller at det var noen vise menn fra Østen som en dag så en stor og klar stjerne på himmelen. Det betydde at det var født en stor konge, tenkte de. Vismennene dro for å finne denne kongen. Først besøkte de slottet der kong Herodes bodde, og spurte om det var født en prins der. Herodes visste ikke noe om dette. Vismennene dro videre, så på stjernen og fulgte den. Da fant de Maria, Josef og Jesus-barnet. De hadde med fine gaver til barnet.

Denne fortellingen er bakgrunnen for at vi pynter med stjerner til jul. Mange pynter også med tre vise menn eller tre konger.

Bibelen forteller også at kong Herodes ikke likte at det var født en prins eller en konge i landet hans. Herodes var redd for at den nye kongen skulle ta makten fra han. Han ga derfor beskjed til soldatene om at de skulle drepe alle guttebarn i området der Jesus var født. Før dette hadde Josef fått beskjed av en engel i en drøm om at familien måtte skynde seg bort. De flyktet til Egypt og bodde der til kong Herodes var død. Da dro de hjem til Nasaret og bosatte seg der.

Vis betyr klok.

Skynde seg betyr å forte seg, være rask.

Å *flykte* betyr å rømme fra landet.

Å *bosette seg* betyr å skaffe seg en bolig, å slå seg ned et sted.

- Hvordan tror du det er å være på flukt?



Julestjernen over stallen med Maria, Josef og Jesus-barnet.

De hellige tre konger, som også kalles de tre vise menn, besøker Jesus-barnet. Maleri av ukjent kunstner i Maria-kirken i Roma.



Engler og hyrder i Betlehem. Maleri i taket i en kirke i Roma. Ukjent kunstner.



- Hva vet du om engler?

Ordet engel betyr budbringer, en som Gud sender til menneskene for å fortelle dem noe eller for å være sammen med dem. Det står om engler 300 ganger i Bibelen. Engler er viktige i de kristne fortellingene om jul.



Kirken

Kristendommen kom til Norge på 800-tallet. Kristne tradisjoner er en del av den norske kulturen. Det viser seg for eksempel i ord, musikk og i alle tradisjonene rundt de kristne høytidene.

Det er kirker i alle kommuner i Norge. Alle kirkeklokkene ringer kl. 17.00 på julaften. Da begynner høytiden. Det er gudstjenester i kirken både julaften og andre dager i julen.

Haslum kirke i Bærum utenfor Oslo.



Kirkeklokke i en gammel norsk kirke.

Hedensk betyr noe som ikke er religiøst.

Vintersolverv er når sola står lavest på himmelen.

- Hva heter jul på morsmålet ditt?

OM ORDET JUL OG SAMMENSATTE ORD

Jul er et gammelt navn på en stor hedensk fest 21.–22. desember i Norden i før-kristen tid. Etter at kristendommen ble innført, ble det gamle hedenske navnet brukt på den kristne høytiden fordi det var omtrent på samme tid. Denne festen var en vintersolvervsfest da sola sto lavest på himmelen og dagen var mørkest.

Ordet jul er et substantiv som kan være enten hankjønn eller hunkjønn:

ENTALL		FLERTALL	
Ubestemt form	Bestemt form	Ubestemt form	Bestemt form
en jul	julen	juler	julene
ei jul	jula	juler	julene

For å få fram at noe har med jul å gjøre, lager vi mange sammensatte ord. Ordet jul er det første leddet eller delen: *juletre*, *julekveld*, *julepynt*.

Norsk er et språk med veldig mange sammensatte ord. Vi skriver disse sammensatte ordene som ett ord.

I et sammensatt ord kan to ledd enten bare stå inntil hverandre: for eksempel *bokhylle* (av bok og hylle), eller det står en bokstav mellom dem. Denne bindebokstaven er som regel enten en *e*, som i *julegave*, eller en *s*, som i ordensregler (av orden og regler).

Veldig mange ord tar *e* som bindebokstav. De aller fleste av dem er enstavelsesord som ikke er lånord, og alle ender de på konsonant, f.eks.:

jul som i *julekveld*

folk som i *folkefest*

gutt som i *gutterom*

hest som i *hestehale*

hund som i *hundehus*

Nesten alle sammensatte ord som har ordet jul som første ledd, tar *e* som bindebokstav, for eksempel *julegave*, *julemat*, *juletre*. Men det fins unntak. Et viktig unntak i denne sammenhengen er *julaften*.



Juletre

NORSK START
8–10 KRLE
PÅ LAGER!

NORSK START
SAMFUNNSFAG

8, 9 OG 10
KOMMER
1. OG 2. KVARTAL
2018

NORSK START
5–7 OG 8–10
KOM I GANG!
(MED ALFABETISERING)
KOMMER
1. KVARTAL
2018

Foto:

Getty Images: iStock s. 3, 4h, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

NTB Scanpix: plainpicture s.1, Heiko Junge s. 2,

Mimsy Møller / Dagsavisen / Samfoto s. 4v,

Erik Berglund, Aftenposten, s. 11.

© Cappelen Damm AS 2017

Grafisk formgivning: Sandvik design

Redaktør: Unni Wiel

ISBN 978-82-02-55171-1

cdu.no

krle-nett.cdu.no